

Závodský, Artur

Napsat knihu vzpomínek není snadné

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1961, vol. 10, iss. D8, pp. 181-182

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107442>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

k „velikému zintenzivnění“, takže lze mluvit o „velkolepém období dějin poesie“ (30–32).

Mohl bych upozornit na Kunderův výklad polytematické lyriky, na partie věnované romanicpovným způsobům evokace předmětného světa (zde zvláště zaujme rozlišení metody Balzacovy a Flaubertovy, i když funkci popisu u Balzaca autor není patrně zcela práv) atd.

Neval jsem si za cíl Kunderovu knížku blíže rozebírat. Nepřísluší mi kontrolovat, do jaké míry Vančurovu cestu postihl správně a do jaké míry jeho zorný úhel tuto cestu do velikosti trochu přistylisoval. Na jednom místě Milan Kundera vyvozuje z Vančurových prvních románových pokusů autorův „latentní program“. Domnívám se, že celou knížku musíme číst tak, abychom vnímali od začátku až do konce básníkovo a esejistovo latentní, „tlumené volání“, řečeno s nadpisem poslední kapitoly, jedné z nejmoudřejších. Tlumené a přece naléhavé volání po tom, aby se u nás tvořilo umění pravé, umění velké. To zajisté neznamená zároveň umění „monumentalisující“, neboť to je jen jedna z forem velkého umění, forma ostatně, která možná nejsnadněji mate, maskujíc ve skutečnosti niternou malost. Velké umění znamená umění probíjející se dobrodružstvím, experimentováním k novému řádu, budující na velkých principech „nový sloh nové doby“. Je třeba citovat závěrečnou otázku Kunderovu celou:

„A co my? My, kteří tu jsme po Vladislavu Vančurovi? Klademe si otázku tvorby male nebo velce?

Řešíme otázku socialistického umění tak hluboce, jak ji začal řešit Vančura?

Budujeme svým dílem nový řád umělecký i nový řád světa?

Vančurovo dílo zní nám do uší nejen polnicí slávy, ale i polnicí krutých, leč životodárných výčitek.“ (193).

Otakar Novák

Napsat knihu vzpomínek není snadné

Autor vzpomínek může zachytit buď podobizny lidí, které znal, nebo zobrazit významné události, jichž byl svědkem, a pomoci tak osvětlit problémy, které řešili jeho současníci.

Jestliže se pisatel paměti obrací spíše dovnitř nežli ven, pracuje na vlastní podobizně — zde se ovšem vystavuje nebezpečí, že propadne kronikářskému záznamu faktů. Tím odhruje clonu nad svou tvorbou, nad situacemi a děním, z nichž bralo popudý jeho umělecké dílo.

Málokdy se vyskytuje obojí typ vzpomínek — pro stručnost mu říkajme *extravertní* a *intravertní* — v čistém tvaru. Zpravidla dochází k míšení obou typů: fakta (životopisná a jiná) se prolínají s pisatelskými názory teoretickými.

Blíží-li se významný autor ke své sedmdesátce, měli bychom na něj morálně tlačit, aby uložil v knize popis všeho, čeho významného se zúčastnil, aby se pustil do podobizen známých mu lidí, zesnulých, a třeba i žijících — jen tak zanechá budoucnu nejenom významná fakta, nýbrž i cenné doklady o vlastním subjektivním jejich hodnocení. Přirozené, že nemáme na mysli klepání, třebas vyššího druhu, ale historické svědectví o době, o její atmosféře.

Brněnský prozaik a někdejší divadelní kritik Čestmír Jeřábek obsáhl knížkou *V paměti a v srdci* (Krajské nakladatelství v Brně, 1961) třicet let svého života — od svých studií na gymnasiu v Brně a na právech v Praze přes válečné zkušenosti po kypící kulturní život v Brně v letech dvacátých a třicátých. Dusnem před Mnichovem Jeřábkovy vzpomínky končí.

Nikoli všem časovým údobím věnuje Jeřábek stejnou pozornost — mládím v Brně a v Praze prochází jen letmo. Dvě oblasti vystupují v knize nejsilněji do popředí: těžké zkušenosti z italské fronty, kdy teprve se připravující embryo spisovatele poznávalo život a smrt z kruté blízkosti, a doba dvacátých let, v nichž se Jeřábek zúčastnil s elánem organizace Literární skupiny v Brně a redigování časopisu Host.

Druhá polovina vzpomínek nemá už taková výrazná těžiška a mění se v kronikářskou tříšit záznamů a misty dokonce v komentovaný spisovatelův itinerář. Překvapuje, že Jeřábek nedovedl povědět nic podstatnějšího o režisérském působení J. Honzla a E. F. Buriana v Brně, ač se s oběma divadelníky stýkal i osobně. V podstatě tu nejde Jeřábek nad své někdejší divadelní referáty, jen z nich čerpá. Situace a problematika brněnské avantgardy (zejména činnost J. Honzla) byla také složitější a rozporuplnější, nežli jak ji vidí Jeřábek, který tehdejší divadelní práci Honzlova i dnes jednoznačně přijímá.

Pro evokaci italských zážitků těží autor ze svého zápisníku, který často cituje, pro nárys činnosti Literární skupiny má k dispozici nejen svůj deník, ale i literárněhistorické materiály — především kroniku Literární skupiny (byl jednatelem tohoto sdružení umělců) a kupu výstřížků s recenzemi či polemikami. V těchto místech nabývá podání Jeřábekovo na rozvlácnosti a mění se leckde v literárněhistorickou obranu Skupiny. Ovšem tam, kde se Jeřábek snaží vsugerovat čtenáři, že omyly Literární skupiny „se týkaly metody, ne cíle“ (str. 90), nemá pravdu. V tom směru nechtě polemizuje s Jeřábekem také autor málo jinak zasvěčené předmluvy ke knize Antonín

Jelínek, když uvádí, že Skupina chápala socialismus humanisticko-křesťanský a že „Jejich tvorba byla na prvním místě věcí citu, krásných a často naivních snů a iluzí“ (str. 14).

V Jeřábkových vzpomínkách najde literární historik hrst rozmanitých údajů k jeho životopisu a dílu. Jeřábkovi se zdařily, byť na malé ploše portréty některých členů Skupiny (František Goetz, Lev Blatný, Josef Chaloupka). Ale ne příliš ostře mu vyšla podobizna Jiřího Wolkra a překvapivě se mu do matnosti rozmazala postava Jiřího Mahena. Jak naproti tomu přímo zasvítí medailón prof. Albína Kocourka!

Historicko-dokumentární hodnotu vzpomínek ohrožují některé mylné Jeřábkovy údaje (např. poslední hrou J. Mahena nebyla Rodina 1933, ale Mezi dvěma bouřkami -- str. 143; po Honzlově odchodu z Brna stal se zde režisérem nikoli Jan Škoda — str. 119, nýbrž Aleš Podhorský, atp.).

Jeřábkovy vzpomínky, ne zcela otrocky vedené podle chronologie (v tom směru na ně zčásti asi působil vliv Nezvalovy knihy Z mého života) a zarámované otřesnými zážitky z italské fronty, trpí, při své poměrně nerozsáhlosti, šírkou podávané látky. Tam, kde autor píše o dění, v jehož víru sám kdysi stál, jsou nejlepší; čtenář cítí, že Jeřábek mu k poznání dobové situace i aktérů dění přináší leckteré nové postřehy.

A ještě něco: Jeřábkova knížka prokazuje, že psát paměti nebo vzpomínky není lehká věc, že vyžaduje na jedné straně historický přístup k líčeným událostem, na druhé straně výběr i poutavě bezprostřední a plasticky podaný záznam toho „o čem vím“.

Artur Závodský